

Bài 7

AI CẬP VÀ LƯƠNG HÀ CỔ ĐẠI

Học xong bài này, em sẽ:

- Nêu được tác động của điều kiện tự nhiên (sông ngòi, đất đai) đối với sự hình thành nền văn minh Ai Cập và Lương Hà.
- Trình bày được quá trình thành lập nhà nước của người Ai Cập và Lương Hà.
- Nêu được những thành tựu văn hoá chủ yếu của Ai Cập, Lương Hà.

▲ Hình 1. Chữ viết trên giấy Pa-pi-rut của người Ai Cập

Dưới đây là những hình ảnh mô tả chữ viết của người Ai Cập và Lương Hà cổ đại. Em có biết người Ai Cập, Lương Hà đã sáng tạo ra loại chữ viết này thế nào không? Họ đã xây dựng nền văn minh của mình trong điều kiện ra sao?

▲ Hình 2. Chữ viết hình nêm trên đất sét của người Lương Hà

Kết nối với địa lí

Sông Nin dài khoảng 6400km, đoạn chảy qua Ai Cập dài 700km, là con đường giao thông huyết mạch của đất nước.

Sông Ô-phrát và Ti-grơ bắt nguồn từ vùng núi thuộc Thổ Nhĩ Kỳ, chảy qua I-rắc và đổ ra vịnh Ba Tư.

1. Tặng phẩm của những dòng sông

Ai Cập nằm ở vùng Đông Bắc của châu Phi, nơi có dòng sông Nin chảy qua. Luống Hà là tên gọi vùng đất giữa hai con sông Ô-phrát và Ti-grơ ở khu vực Tây Nam Á.

- *Hê-rô-đốt (nhà sử học Hy Lạp cổ đại) đã từng viết: Ai Cập là tặng phẩm của sông Nin. Sông Nin không chỉ tạo nên ở vùng thung lũng một dải đất phù sa màu mỡ, có chỗ dày tới 10m, mà hằng năm còn mang nước tươi cho cây cối, hoa màu tốt tươi, biến Ai Cập từ “một đồng cát bụi” trở thành “một vườn hoa”...*
- *Về mùa xuân, tuyết ở vùng cao nguyên Ác-mê-ni-a tan ra, nước ở hai sông Ô-phrát và Ti-grơ dâng cao, làm ngập cả một vùng rộng lớn. Nhưng chính nhờ nước lụt mà đất đai ở đây không ngừng được bồi đắp và trở nên màu mỡ. Lượng phù sa ở đây nhiều đến nỗi, qua mấy nghìn năm, cả một vùng biển rộng lớn ở cửa sông đã trở thành đồng bằng, bờ biển của vịnh Ba Tư phải lùi xa gần 200km.*

(Theo Lương Ninh (Chủ biên), *Lịch sử thế giới cổ đại*, NXB Giáo dục Việt Nam, Hà Nội, 2015, tr.34, 63)

▲ Hình 3. Lược đồ Ai Cập và Luống Hà cổ đại

Khoảng 6000 năm trước, trên những cánh đồng rộng lớn do phù sa các sông bồi đắp, người Ai Cập và Lưỡng Hà đã biết làm nông nghiệp. Họ đã phát minh ra cái cày, biết sử dụng sức kéo của động vật để cày ruộng.

Để trị thủy các dòng sông và dẫn nước vào ruộng, cư dân Ai Cập, Lưỡng Hà đã biết đắp đê, đào hồ và làm hệ thống kênh mương tưới tiêu.

Các dòng sông cũng được khai thác trở thành những tuyến đường giao thương chính, nối liền giữa các vùng, thúc đẩy thương mại ở Ai Cập và Lưỡng Hà phát triển.

Nhờ biết khai thác những thuận lợi của điều kiện tự nhiên, cư dân Ai Cập, Lưỡng Hà đã sớm tạo dựng được nền văn minh của mình.

▲ Hình 4. Người Ai Cập cổ đại canh tác nông nghiệp (tranh vẽ)

1. Dựa vào hai đoạn tư liệu (tr.30), hãy chỉ ra những điểm nổi bật về điều kiện tự nhiên ở Ai Cập, Lưỡng Hà cổ đại.
2. Hình 4 cho em biết điều gì về sản xuất nông nghiệp của người Ai Cập cổ đại?
3. Cư dân Ai Cập và Lưỡng Hà đã khai thác thế mạnh của điều kiện tự nhiên để phát triển những ngành kinh tế nào?

2. Hành trình lập quốc của người Ai Cập và Lưỡng Hà

Khoảng năm 3200 TCN, ông vua huyền thoại có tên là Mê-nét đã thống nhất các công xã (còn gọi là các nô) thành Nhà nước Ai Cập. Từ đó, Ai Cập đã trải qua các giai đoạn: Tào kì vương quốc, Cổ vương quốc, Trung vương quốc, Tân vương quốc và Hậu kì vương quốc. Đến giữa thế kỉ I TCN thì bị La Mã xâm lược và thống trị.

Ở Lưỡng Hà, vào khoảng thiên niên kỉ IV TCN, người Xu-me đến định cư và xây dựng các nhà nước thành bang tại vùng hạ lưu hai dòng sông. Sau đó người Ác-cát, Át-xi-ri, Ba-bi-lon,... đã thành lập vương triều của mình, thay nhau làm chủ vùng đất này cho đến khi bị Ba Tư xâm lược vào thế kỉ III TCN.

Ở Ai Cập, vua được gọi là Pha-ra-ông – kẻ ngự trong cung điện, còn ở Lưỡng Hà gọi là En-xi.

Nhà nước do vua đứng đầu và có toàn quyền gọi là nhà nước quân chủ chuyên chế.

1. Dựa vào thông tin trên và khai thác trực thời gian (tr.29), hãy nêu quá trình thành lập nhà nước của người Ai Cập và Lưỡng Hà.

3. Những thành tựu văn hoá chủ yếu

Người Ai Cập và Lưỡng Hà cổ đại có nhiều phát minh quan trọng còn có giá trị đến ngày nay như cách làm thủy lợi, phát minh ra cái cày, bánh xe, chữ viết,...

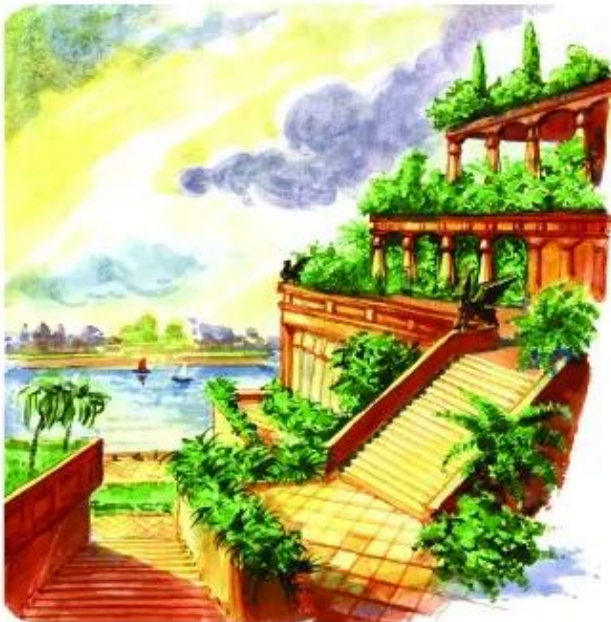
Em có biết?

Người Ai Cập đã dùng thân cây Pa-pi-rut để tạo ra giấy. Từ “paper” (giấy viết trong tiếng Anh) có gốc từ “Papyrus”. Người Lưỡng Hà dùng những vật nhọn có hình tam giác làm “bút” rồi viết lên tấm đất sét ướt, tạo thành chữ giống hình cái nêm nên gọi là chữ hình nêm.

▲ Hình 5. Một bức điêu khắc của người Lưỡng Hà miêu tả việc sử dụng bánh xe

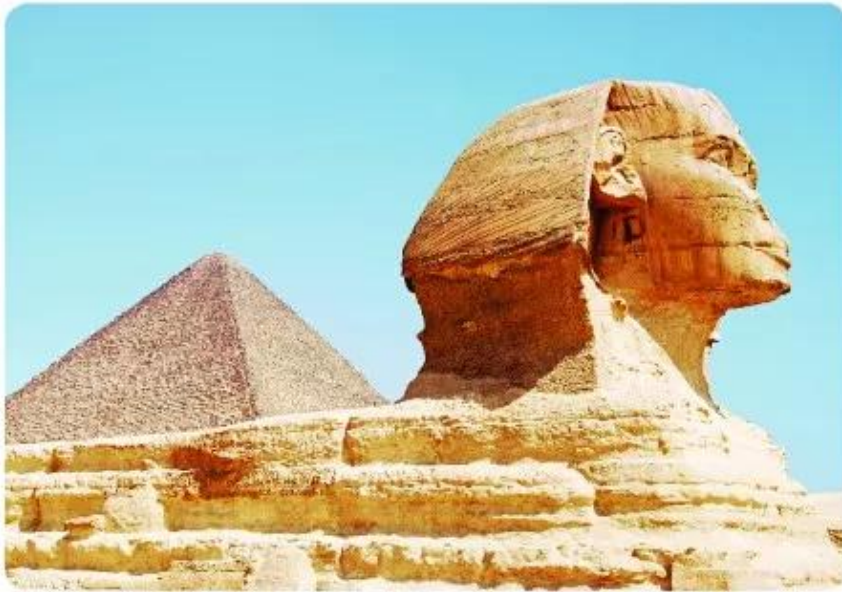
Người Ai Cập dùng hình vẽ thực để biểu đạt ý niệm gọi là chữ tượng hình (hình 1, tr.29). Người Lưỡng Hà dùng chữ hình nêm. Đó là loại chữ cổ nhất thế giới.

▲ Hình 6. Vườn treo Ba-bi-lon (tranh minh họa)

Người Ai Cập đã biết làm các phép tính theo hệ đếm thập phân, còn người Lưỡng Hà thì theo hệ đếm 60, tính được diện tích các hình. Họ cũng biết làm lịch, một năm có 12 tháng, một tháng có 29 hoặc 30 ngày. Kỹ thuật ướp xác của người Ai Cập cũng còn nhiều điều bí ẩn mà ngày nay các nhà khoa học đang tìm lời giải đáp.

Người Ai Cập và Lưỡng Hà đã tạo dựng nhiều công trình kiến trúc nổi tiếng, tiêu biểu nhất là các kim tự tháp và tượng Nhân sư ở Ai Cập, vườn treo Ba-bi-lon ở Lưỡng Hà, đều là kì quan của thế giới cổ đại.

▲ Hình 7. Kim tự tháp và tượng Nhân sư ở Ai Cập

Em có biết?

Kim tự tháp Kê-ốp cao tới 147m. Để xây dựng công trình này, người ta sử dụng tới 2,3 triệu tảng đá, mỗi tảng nặng từ 2,5 đến 4 tấn được ghè đẽo theo kích thước đã định, rồi mài nhẵn và xếp chồng lên nhau hàng trăm tầng mà không dùng bất cứ vật liệu kết dính nào. Trải qua hàng nghìn năm, đến nay các kim tự tháp vẫn đứng vững như muốn thách thức với thời gian.

🔍 **Nêu những thành tựu văn hoá chủ yếu của Ai Cập và Lưỡng Hà.**

Luyện tập và Vận dụng

1. Từ các hình ảnh và thông tin ở mục 3, em ấn tượng nhất với thành tựu văn hoá nào của người Ai Cập và Lưỡng Hà? Vì sao?

2. Em hãy nêu một số vật dụng hay lĩnh vực mà ngày nay chúng ta đang thừa hưởng từ các phát minh của người Ai Cập và Lưỡng Hà cổ đại.

3. Dựa vào bảng chữ số của người Ai Cập dưới đây em hãy làm phép tính: $124 + 321 = ?$ và $1565 - 1243 = ?$ theo cách viết của người Ai Cập cổ đại.

